

THE STREET - A ZONE OF SOCIAL CONFLICTS

Abstract: The current development is caused by a study, the results of which aim to support the educational process of students from the Thracian University in Stara Zagora, Bulgaria. The analysis is a challenge for students and those interested in understanding the topic of the genesis of the aggressive street environment and the impact on the education and development of children, as well as a place where social conflicts arise. The aim of the study is to present to students the conclusions and conclusions in the analysis of the negative street impact on child development.

Author information:

Rumen Vasilev

Assoc. prof, PhD, lawyer
 Department of Medical psychology, social activities and
 foreign languages
 Faculty of Medicine
 Trakia University, Stara Zagora
 ✉ rumvas2003@yahoo.com
 🌐 Bulgaria

Keywords:

Aggressive behavior, social intelligence,
 street aggression

Nadya Vlaeva

Senior Assistant, PhD, lecturer,
 Department of Medical psychology, social activities and
 foreign languages
 Faculty of Medicine
 Trakia University, Stara Zagora
 ✉ nadya.vlaeva@trakia-uni.bg
 🌐 Bulgaria

Yavor Georgiev

Senior Assistant, PhD, lecturer,
 Department of Medical psychology, social activities and
 foreign languages
 Faculty of Medicine
 Trakia University, Stara Zagora
 ✉ yavor.georgiev@trakia-uni.bg
 🌐 Bulgaria

Улицата и нейният свят, като елемент от социокултурната среда, е многозначителен фактор за формиране на девиантно поведение при децата. За мнозина от тях улицата не е свободното и слънчево място за детските игри, а е липсващата семейна среда, липсващото училище, често е мястото за работа на децата (защото трябва да се оцелява), а в определени случаи е мястото за живот. Според разработената и действаща за страната ни Национална стратегия за защита правата на децата на улицата тази целева група можем да разгледаме на две нива: деца, които прекарват деня си на улицата, изкарват прехраната си (често и на своето семейство), но вечер се прибират в дома си и деца, които изцяло са прекъснали своите връзки със семейната си среда и са развили устойчиви навици за живот на улицата и „уличен начин на живот”.

Както и да ги разглеждаме, каквито и мерки да предприемяме като общество, тяхното присъствие в социалната среда вече не озадачава никого и се е превърнало в проблем с изключителна социална значимост. Обществото ни свикна с присъствието им сред нас и е безсилно да се справи (поне засега) с тази реалност. Ако потърсим корените на този модел на поведение, няма да изненадаме никого, констатирайки, че произходът на проблема е от наложения морал (или неговата липса) в семействата им, ако и доколкото ги има. По-важното е, че социалната ни среда е наситена с тяхното присъствие и няма никакви резултативни действия, свързани с разрешаването на проблема. Животът им на улицата, съществуването им там, цялостното им поведение е девиантно, защото социалната среда ги е поставила в негативна зависимост, свързана с оцеляването им.

Бедността, кражбите, проституирането, употребата на наркотични вещества, посегателствата върху хора и вещи, насилията и издевателствата над по-слабите са се превърнали в основната форма на живот за тази категория деца. Влиянието на улицата е повече от негативно, възпирайки развитието на децата, и в този смисъл може би дори не трябва да се говори за развитие, а по-скоро за деградирането им като начин на оцеляване.

Сама по себе си улицата поражда девиантно поведение, защото налага норма, която не е свързана нито с морала, нито със закона, а с възможността за оцеляване. Появата на децата на улицата е последващ (за някои и последен) етап от живота им, защото престъпването на съществуващите норми е предходен факт, улицата е последната възможност за оцеляване. За тази категория деца характеристиките на житейските реалности са задраскали мечтите им (понякога и живота им), превърнали са ги в агресори, в крадци, понякога в убийци и най-общо в жертви.

Улицата е пулсът на обществото, но за съжаление там нормата не се зачита за сметка на влиянието на насилията. Пораженията върху детската психика в периода преди те да бъдат принудени да излязат на улицата са вече налични, а в нейната обстановка се доразвиват до крайност. Както казва Макаренко за своите горкиевци, детето в подобна ситуация „... е в концентрирана детска скръб“.

Днес темпоралността на битието, индустриализацията на обществото, неговото развитие и сила, както и силното влияние на съвременните технологии, кризисът на семействеността и семейните ценности, на интелектуалността, на духовното въобще, както и консуматорският уклон на модерността са се превърнали във влиятелен фактор, пагубно отразяващ се върху моралните човешки ценности. Всички тези обстоятелства, като елементи от социокултурната среда, оказват негативно влияние върху силата на правната норма и са се превърнали в специфична особеност за развитие на девиантното поведение именно поради процеса на разпад на моралните и незачитане на правните норми на поведение.

Факт е, че консуматорското отношение към живота е на път да се превърне в масово явление и една от първите му жертви са именно децата, чието поведение в значителната си част се изразява в това децата да искат по възможно най-силния и нетърпящ отхвърляне и възражение начин всичко, което е от предметно-паричния свят, веднага, в максимални количества и завинаги. За тях придобитото следва да се демонстрира незабавно по начин, различен от нормалния, пред максимален брой хора в и извън училищната среда, независимо от обстоятелството, дали и до колко е позволено подобно поведение. Криворазбраните обществени идеали, разобличаването на моралните и социалните ценности, както и стремежът към издигане в култ на беззаконието и пошлостта влияят върху образованието и развитието на децата в негативен план.

Децата, като най-уязвимата част от обществото ни, се поддават на изкушенията и криворазбраните ценности, предлагани днес. В този смисъл може да се твърди, че цялостната социална система и самата социална среда се превръщат в девиантни, създавайки условия, при които растящите и развиващите се в нея поколения страдат от нейната същност.

Когато са налични почти постоянни и непоследователни промени в цялостната правна, икономическа, социокултурна и образователна система, се увеличават възможностите и обстоятелствата за развитие на девиантното поведение. Ясно е, че същността на поведението на всички ни се определя в отношенията на зависимост между всеки от нас, като отделен индивид и средата, в която се развиваме. В този смисъл липсата на социален опит на малолетните и непълнолетните и социалната среда, състояща се от множество норми, някои от които императивни, ги пресираща, поставяйки ги в условията на нейни изпълнители, без да са в състояние да я преосмислят. Дори опитът да тълкуваме определението на тяхното поведение, наречено „асоциално“ или „девиантно“, означава, че се нарушават нормите, разположени и валидни в социалната среда, която определя пътя на обществото, начертано от законодателя. Този вид поведение навежда на мисълта, че липсва какъвто и да е опит за взаимодействие с нормите, наложени от средата. По-скоро става дума за действия и постъпки, водещи до нарушаване на нормата без особена мисъл за възможността от последиците и санкциите, които биха последвали. Под „взаимодействие с нормата“ в посочения аспект следва да разбираме нейното осмисляне, както и последиците, които биха настъпили от нейното прекриване. А щом не се взаимодейства със средата, не са налице много шансове за нейното изпълнение, защото взаимодействието предполага някаква степен на съобразяване с нея, някакво нейно зачитане и спазване.

Липсата на трайни, семейно установени в семейството и обществото и предавани от поколение на поколение морални и етични норми на поведение, на трайно функциониращи рамки в икономическия и стопанския живот на страната увеличават възможностите за реална криза в обществото. А овладяването на кризисните моменти изискват бързи, решителни и компетентни действия от страна на държавата, за да се усетят резултатите на правоприлагащите органи. В такива моменти е необходимо прилагането на стриктни мерки, които да реализират изцяло обновени и действащи стратегии, особено в сферата на семейните отношения и образованието, за да съумее държавата да предпази децата от възможностите за девиантност в тяхното поведение, да ги предпази от престъпления и противообществени прояви, извършени от тях.

Върху социокултурната среда в обществото огромно влияние оказват процесите на глобализация. Този фактор влияе пагубно върху моралните и етични ценности, породени и наложени в социалната среда. Възможно е на пръв поглед този процес да изглежда не особено значим като влияние върху профила на девиантното поведение на децата. Може да бъде възприет като твърде еднозначен и реализиращ влияние само в сферата на финансите и икономиката. Също така са налични и се приемат тези, че този процес няма пряко влияние върху поведението на децата и следователно е ненужно неговото разглеждане в подобен аспект. Реалностите показват, че този фактор е едно от големите предизвикателства за специалистите по международно право, които се опитват да създадат международни правила, чрез които да се разпределят и унифицират законодателните механизми, като се прилагат по идентичен начин в целия свят и са с особена степен на тежест в сферата на социалното и наказателното право. Множество специалисти го разглеждат като обективен, неизбежен и необратим процес, без да се опитват да търсят дефиниране, напълно и еднакво валидно за всички, и обикновено свързват глобализацията главно с икономическите и финансовите аспекти. Безспорно глобализацията влияе осезаемо върху движението на финансовите и законодателните инициативи на регионално, континентално и междуконтинентално ниво, като безспорно води до пазарна интеграция на стоки и услуги, влияе върху производствените фактори, каквито са капиталът, движението на финансовите потоци, трудът (или неговият кризис), технологиите и информацията.

Особено силен като влияние и отражение върху страната ни е този процес след влизането ни в ЕС, защото в характеристиките на глобализацията, като идея и посока, са включени

намаляването на естествените бариери и политическите ограничения. Те от една страна, разпределят националните и регионалните пазари, а от друга, пренареждат социалните и морално-етичните ценности, а страната ни не може да се гордее с особено големи пазари, както и със силно развита индустрия.

Тези процеси водят до борба за запазване на обичайното и действащото право, защото се приемат като заплаха за запазване на националната и социалната идентичност и като посегателство върху традициите и дори върху начина на живот на хората.

В исторически аспект корените на този мощен фактор на влияние върху обществата и отделния човек, какъвто е глобализацията, можем да потърсим във времената на ранния XVI век и късния XIX век, когато наистина е ставало дума само и единствено за търговско-икономически отношения, когато те са се зараждали и са търсили своето място в икономическото и политическото пространство. Днес, разбира се, времената са несъпоставимо различни, защото са налице: – множество и различни пазари, а чуждестранните финансови и капиталови пазари са обвързани глобално, функционират денонощно от разстояние и в реално време; – непрекъснато усъвършенстващи се технически средства, каквито са интернет, мобилни комуникации и медийни връзки; – нови действащи юридически и техните еднолични представители като мултинационални корпорации и организации с по-голяма икономическа мощ от тази на цели държави, глобална мрежа от неправителствени организации и други групи, които пресичат националните граници; – има нови и нови правила, каквито са многостранните споразумения за търговия, услуги и интелектуална собственост, подкрепени от силни правни механизми за изпълнение, и повече ограничения за правителствата на отделните държави, намаляващи обхвата на националната политика.

В аспекта на унифицирането на правото като процес на глобално влияние и противоречията, до които то води, влияейки върху отделните държави и правните конструкции в тях, Юрген Хабермас пише: „Конституционализирането на международното право отдавна вече не е насочено само към онова пацифициране, което стоеше и в началото на развитието в посока към Европейския съюз. Спукването на балона на неолибералните илюзии стимулира възгледа, че финансовите пазари, та дори и функционалните системи на световното общество, проникващи през националните граници изобщо, довеждат проблемите до такова състояние, което отделните държави или коалиции от държави повече не са в състояние да овладеят” и още „Още от дните на Френската революция в изпълненото с напрежения различие между правата на гражданина и на човека се прокрадва имплицитно претенцията за глобално налагане на равни права за всеки. Тази космополитна претенция означава, че ролята на човешките права не бива да се изчерпва с морал на критика към несправедливите отношения на едно все още силно стратифицирано световно общество. Човешките права са пригодени за институционално възплъщаване в едно политически конституирано световно общество”.

Пак според него „Държавите нямат права, само хората имат и затова хората, а не държавите са основните исторически фигури, от тях трябва да зависи как се провежда политиката. В действителност те са превърнати в безгласни зрители”. Тази теза на Хабермас не намира решаващо отражение и влияние в законодателствата на посттоталитарните общества от страните в обединена Европа, относими към социалните и кризисните проблеми, които рефлектират върху правата на децата като цяло и в частност на тези с девиантно поведение. Когато се анализират процесите в страната ни, разположението на политическите власти, на политическата легитимност в нея (а това е необходимо заради факта, че наложените, зараждащите се и развиващите се политически субекти и идеологии, конкурирайки се, изразяват претенции пред суверена, влияят върху него и върху законодателството), стигаме до извода, че социалната правна регулация сред страните от обединена Европа е повече от необходима и с особена сила ни е нужна, когато се отнася до формулирането на обща правна рамка в отношенията „държава-общество” и „държава (социална среда) - дете”.

В този смисъл процесът на глобализация прави постиженията на човешкия разум, неговите теоретични и практически разработки и пазарно реализиране бързо достояние на все по-голямата част от хората, като в същото време асоциалните явления, съпътстващи човечеството са на ръба, а твърде често и извън законодателния контрол пак поради същите причини.

Днес съществуват полярно различни гледни точки по отношение на глобализацията, неизбежно влияещи върху съдбите на хората. Специалистите, които считат себе си за неолибералисти, одобряват глобализацията и я подкрепят. Според тях глобализираната икономика е по-ефективна, защото премахването на пазарните ограничения като освобождаване на търговията и дерегулиране на капиталовите пазари и пазарите на труда те разглеждат като единствен способ за засилване на икономическия растеж, балансиране на търговията и понижаване на безработицата. Друга част от специалистите считат, че идеята за един глобален пазар без национални граници е невъзможна, а глобализиращата се икономика се нуждае според тях от управление и регулация от страна на съответните национални правителства, които трябва да координират политиките си, за да се справят с този процес, защото една от най-важните страни на глобализацията е икономическата.

Глобализацията е процес на интегриране на националните стопанства в един взаимосвързан и взаимозависим свят в световната или общностната икономика (каквато е случаят с европейската общност), на създаване на глобални пазари на стоки, услуги, технология, капитал и работна сила и този процес протича неравномерно, преодолявайки определени трусове и трудности и пораждайки редица конфликти с особен акцент в социалните пространства на страните.

Наред със свободата в нейния глобален смисъл, с развитието на демократичните процеси и формалното зачитане на човешките права, се глобализираха и разшириха характеристиките на такива елементи на човешкото битие, каквито са: бедността, насилието, замърсяването на околната среда, тероризмът, почти без прекъсване са и военните инвазии, политическата корупция, моралните деформации, възрастовата и ученическата незрялост, както и интелектуалната изостаналост.

Преходът към демократизиране на обществата вмени у хората чувство за социална несигурност, за социално безпокойство. В такива моменти и в такива ситуации като тази на продължаващ преход на демократизиране на процесите на развитие в общество като нашето, на резки и дълбоки промени в него механизмите на личността за идентифициране, за противоборство и личен стабилитет отслабват в значителна степен.

Много често процесите на влияние на улицата върху личността на децата са изключително силни и занижават или изцяло игнорират възможностите на детето да се защити в социален или интелектуален план, а понякога и дори чисто физически. Животът на детето извън семейството, извън неговата нормална среда, животът му на улицата го поставя в риск, то се чувства изхвърлено, самотно, унижено и безсилно да се справи със ситуацията.

По твърде директен и при това негативен начин влияе една от важните характеристики на съвременната глобализация, свързана с намаляващата стойност и обем на непосредствения човешки труд поради засилената автоматизация в производствата, а невъзможността човешкия капитал да се реализира в трудовия процес е фактор, който накърнява, а по-някога погубва човешкото достойнство, защото нереализирания чрез труда си човек не се счита за полезен и в личен, и в семеен контекст.

Възможността неговата същност да деградира, мисленето и действията му да се пренареждат в негативен план, да се отключат процеси на девиантно поведение се увеличават, защото целите, идеите и възвишеността на духа му вече се свеждат до неговото физическо оцеляване.

В същото време с развитието на технологиите и индустриите, трудът престава да бъде определящият фактор в материалното производство, което води до безработица и до обедняване на работническата класа. Невъзможността на държавата да създава нови работни места, да финансира и реализира не глобални, а секторни политики води до затваряне на социалните рамки и невъзможността чрез тях да се подпомагат безработните и неосигурените, което води до зараждането на силни емиграционни вълни. За много държави процесът на емиграция се е превърнал в жизненонеобходима и широко приета икономическа стратегия. За мнозина да се влееш в огромния емигрантски поток и да работиш в чужбина не е само стремеж към икономическо благосъстояние и повишаване на социален статут, а начин на оцеляване.

Глобализацията, демократичните процеси и унифицирането на общностното право доведоха до падане на визовите режими, а този процес отвори емигрантския поток не само вътре в общността. Той повлия по невъзвратим начин върху семействата, върху децата и тяхната психика и върху тяхното развитие. Емиграцията включва трансфер на най-ценния икономически ресурс, какъвто е човешкият, от бедни към богати държави. В този аспект семействата, местните общества и родината на емигрантите понасят загубите от повишаващата се миграция към другите държави.

Емигрантската общност, която включва огромна маса от деца, се превърна в нов вид единица на живот, с нови правила, закони и проблеми. В тези среди негативното влияние върху децата е неминуемо, защото те се откъсват от корените си, техният роден език деградира, граматиката се повлиява, лексиката се смесва и в крайна сметка трудностите в комуникативен аспект се увеличават, а оттам цялостният им престой като емигранти придобива съвсем неочаквано негативни измерения. Може спокойно да се констатира обстоятелството, че няма сектор от производствената и особено от социалната сфера за страна, приела емигранти, върху който да не рефлектират по негативен начин тези процеси, въпреки че непрекъснато нарастват законовите рестрикции за ограничаването им в приемащите ги страни.

Известният полски изследовател на постмодернизма, глобалист и социолог Зигмунт Бауман, анализирайки елементите на глобализацията и последиците ѝ за човека в едноименната си книга още във въведението пише: „За някои „глобализацията” е това, което сме задължени да правим, ако искаме да бъдем щастливи; за други „глобализацията” е причината за нашето нещастие. За всеки обаче „глобализацията” е неподатливата на въздействие участ на света, необратим процес; тя е и процес, който засяга всички нас в една и съща степен и по един и същ начин. Ние всички сме в процес на „глобализиране” – а да бъдем „глобализирани”, означава приблизително едно и също за всички „глобализирани” и по-нататък: „На глобализиращите процеси обаче им липсва предполагаемата от всички еднаквост на въздействието... Глобализацията разделя толкова, колкото и обединява; тя разделя, обединявайки - причините за разделението съвпадат с причините, които съдействат за унифицирането на света. Заедно с появата на планетарното измерение на бизнеса, на финансовия, търговския и информационния поток, се задвижва и „локализиращ”, фиксиращ мястото процес. Това, което се явява като глобализация за едни, означава локализация за други; за някои то оповестява нова свобода, за много други става неканена и жестока участ. Подвижността се издига до ранга на най-висшата сред желаните ценности. А свободата да се придвижваш бързо става главният стратифициращ фактор в нашето време. Всеки от нас е, волю-неволю, в движение; неподвижността не е реалистична опция в света на постоянната промяна. Но влиянието на това ново състояние е различно: някои стават изцяло и наистина „глобални”, а други биват фиксирани в своята „локалност”.

Да бъдеш локален в глобализирания свят означава, че търпиш лишения и деградиращ социално. Със загубата на онези публични пространства, които са отвъд обсега на локализиращия живот, местните загубват способността си да създават и обсъждат смисъл; те все повече и повече зависят от значенията и интерпретациите, които не са в състояние да

контролират (същото се отнася и за комунитаристките мечти/утешения на глобализираните интелектуалци).

Съставна част от глобализиращия процес е нарастването на пространствената сегрегация, отделянето и изключването. Неотрибалистките и фундаменталистките тенденции, които отразяват и артикулират опита на хората, изпили до дъно чашата на глобализацията, са колкото законна последица от нея, толкова и от културата на глобализираните върхове. Особено обезпокоително е нарастващото прекъсване на общуването между разширяващите се глобални и надтериториални елити и останалите - все по-локализираните ... Центровете за производство на значения и ценности днес са надтериториални и освободени от местни ограничения - това не се отнася, разбира се, до човешката ситуация, на която тези ценности и значения са съобщени и на която задават смисъл”.

Разрешаването на проблема с децата на улицата не е лек, въпреки че те не са хомогенна общност или група. Те са разнородни по пол, по възраст, по етническа принадлежност, по националност, по наличие на увреждания, по своята сексуална ориентация, и полова идентичност. Някои от тях имат семейства и имат подслон, но предпочитат улицата и уличния начин на живот и развитие. Разбира се физическото пребиваване на улицата за отделните деца е различно, което в никакъв случаи не ги лишава от спазването на човешките им права, в който смисъл държавата следва да прилага адекватни правни мерки. Според здравината на семейните връзки и стойността на семейните им отношения държавата чрез социалните си служби следва да прилага своята правна толерантност и да не ги лишава (при наличие на интерес от тяхна страна) от възможността да поддържат връзка със своите родственици.

Улицата е общественото място което служи на децата за най-различни цели. Някои от децата работят там, за други тя е мястото за общуване, за подслон, за ношуване, за готвене и хигиена, злоупотреба с всякакъв вид вещества, влияещи негативно върху здравето им, както и за сексуални контакти. Остава открит въпросът дали и до колко децата са на улицата по свой избор и дали и до колко властите спазват правата им до като те са на улицата.

Отговорът на този въпрос се крие в съществуващите национални, социални и правни реалности, както и в прилагането на съществуващите правни норми относими към тази специфична категория деца.

В днешното историческо време страната ни се нуждае от действащи политики за ранно детско развитие, които да неутрализират възможностите за живот на децата на улицата, опазвайки ги от зловредното ѝ въздействие. За децата в риск е необходима среда, близка до семейната и отдалечена от негативното влияние на улицата, като рисков за поведението на децата фактор. При търсене на здравата основа за реализиране на социалните отношение спрямо децата на улицата е възможно то да бъде съпътствано от предизвикателства. Възможно е тези предизвикателства да са свързани с необходимост от преосмисляне на цялостното развитие на детското поведение и с реализиране на възможностите за затвърждаване на процеса на образование в училище. Без намесата на държавата, без реализирането на нейните социални и правни политики за развитие на детската личност изискванията за социализирането на децата на улицата няма да се реализират.

Силата на влиянието и намесата на държавата по отношение на социалното включване на децата на улицата, тяхното образование и цялостно им развитие се реализира чрез прилагането на съществуващите международни, общностни и национални правни актове, относими към тези процеси. Публичните правни актове, тяхното действие и прилагането на националните и европейските програми следва да целят намаляването на рисковете при всички деца и в особена степен на тези на улицата. Правните норми следва да имат широк обхват и реално приложим правен инструментариум, за да се реализира целенасочената им позитивна намеса, която да допринесе за компенсиране на социалното декласиране.

Модерното мислене и съвременният начин на живот налагат извода, че факторът глобализация влияе върху семейството, върху живота в него, върху отделния човек, върху неговата душевност и живот, върху неговата същност и идентичност. Негативизмът и влиянието върху социокултурната среда и улицата са в основата на възникването на социалните конфликти.

В страната ни този процес е още по-динамичен, защото е съчетан с продължителен посткомунистически преход и с продължителен период на политически колебания и колаборации, които формират множество елементи, нарушаващи моралните граници и правните норми. Най-потърпевши от всички тези негативни процеси и явления, същностни за обществото ни, са децата и в частност онази част от тях, която живее на улицата, тъй-като тези деца се чувстват с накърнени човешки права.

Социалните конфликти в обществото ни не се решават на улицата, на която за съжаление живеят деца, защото върху децата рефлексират по особено агресивен начин и предизвикват множество проблеми, съпътстващи битието им, породени от обществените, икономическите и социалните условия, от все по-силната зависимост от несигурния пазар на труда за сметка на опазване и сплотяване на семейството и укрепване на неговата ценностна същност, на интелектуалното му, социалното му и правно развитие.

Сред основните действащи правни норми, които са в помощ на страните членки на ООН при търсене на изход от подобни ситуации, е Конвенцията за правата на детето и Общия коментар №21 от 21.06.2017 г. относно децата в улична среда на Комитета по правата на детето към организацията. Още във I. Въведение: „Променете нашата история“ от името на децата се манифестира следният текст: „1. Децата в улична среда, до които се допитахме при подготовката на настоящия общ коментар, казаха силни думи за нуждата от уважение, достойнство и права. Това са част от думите, с които те се изразиха: „Уважавайте ни като човешки същества“; „Ще ми се хората, които никога не са живели на улицата, да ни виждат като хора с гордост, като нормални хора“; „Не става въпрос за това да ни махнат от улицата и да ни пъхнат в приюти, а за това да ни дадат положение“; „Държавите не бива да казват, че не е редно да сме на улицата. Не бива да ни тормозят, ако сме на улицата. Трябва да бъдем приемани“; „Това, че живеем на улицата, не означава, че не можем да имаме права“; „Улицата оставя белези: или се измъкваш, или не“; „Не искаме помощ, милостиня, съжаление. Правителствата трябва да работят заедно с общностите, за да ни дадат права. Не протягаме ръка за милостиня. Искам да стана човек, който сам се грижи за себе си“; „[Хората] трябва да ни дадат шанс да използваме способностите и дарбите си, за да постигаме мечтите си“; „Дайте ни възможността да променим историята си.“

В този смисъл възникват въпроси, свързани с прилагането на стратегическите документи на държавната политика за защита правата на децата, както и възможността самите деца да направят своя избор (доколкото това е възможно предвид възрастта им) за начина си на живот. За децата, а и за всички членове на обществото основният въпрос е свързан със създаване на условия за опазването на човешките им права. За страната ни изготвеният проект на Национална стратегия за детето 2019-2030 г. е разработен и представен за обсъждане на основание чл. 1, ал. 3 от Закона за закрила на детето.

Според варианта на този документ: „Всяко дете в България, на всеки етап от детството си, живее и развива своя потенциал в интегрирана здравословна, сигурна и насърчаваща развитието му среда, която гарантира неговите права и благосъстояние, при осигурена подкрепа на родителите и на специалистите, които полагат грижа за децата“. Националната стратегия обвързва развитие на детето в обществото, мобилизирайки държавната намеса с финансовото обезпечаване, интегрирането и насочването на усилията на всички държавни институции и гражданското общество към подобряване на средата и към повишаване на жизнените шансове на всяко дете за реализация на неговите възможности.

Основната ѝ цел не е, а и не може да бъде по-различна от основните принципи на Конвенцията на ООН за правата на детето, свързани с:

- недопускане на дискриминация;
  - защита на най-добрите интереси на детето;
  - защита на правото на живот, оцеляване и развитие;
- и
- защита на правото на мнение.

Подходът при разработване на Националната стратегия цели да предизвика промяна в качеството на институционално взаимодействие, като организира и насочва усилията на институциите в развитието на детето във всичките му възрастови етапи от ранната детска възраст от 0 до 6 г., през детството и юношеството от 7 до 18 г. и до пълнолетието му.

В общ план националните политики, свързани с опазване правата на децата, звучат много добре. По-важното в случая е тяхното реално прилагане, въздействие и контролът по изпълнението им. В текстовете на Конвенцията за правата на детето, (Комитет по правата на детето), общ коментар № 21 от 21.06.2017 г. относно националните стратегии, относими към правата на децата и в частност за тези на улицата се заявява следното:

„Държавите трябва да възприемат междуресорен подход с цел вникване в начина, по който политиката в дадена област, например финанси, се отразява на друга - например образованието, което от своя страна засяга децата в улична среда. Те следва да насърчават междуресорното и международното сътрудничество.

Преразглеждане на политиките и законодателството

Държавите следва да разгледат как могат да се подобрят законите и политиките, така че да отразяват препоръките на настоящия общ коментар. Те трябва, с незабавно действие: да премахнат разпоредбите, от които произтича пряка или косвена дискриминация на основание уличната среда на децата или техните родители или семейство; да отменят всички разпоредби, които позволяват или подкрепят масовото задържане или произволното отстраняване на децата и техните семейства от улиците и обществените места; да отменят разпоредбите, които криминализират или несъразмерно тежко наказват деяния на децата в улична среда като просия, нарушаване на полицейски час, безделие, скитничество, бягство от дома; да отменят разпоредбите, които третират децата като престъпници, задето са станали жертва на търговска сексуална експлоатация и за т.нар. морални престъпления като сексуални контакти без брак.

Държавите трябва да въведат закон за закрила на детето или за децата, а ако такъв вече съществува - да го преработят, така че да се основава на ориентиран към правата на детето подход и да се занимава конкретно с децата в улична среда. Законът трябва да се прилага чрез създаване на възможност за политики, мандати, оперативни процедури, насоки, изпълнение на услуги, надзор и механизми за изпълнение, и да се разработи в сътрудничество с ключови заинтересовани лица, включително децата в улична среда.

Може да е необходимо държавите да разработят подходящи за вътрешния си контекст политики и правни дефиниции за тези деца въз основа на изследвания с тяхно участие, ако това е необходимо, за да улесни мерките за намеса на притежаващите законови правомощия професионалисти и служби. Процесът на разработване на правни дефиниции обаче не бива да забавя предприемането на действия за преодоляване на нарушенията на правата на децата.“

Съобразяването с международните правни норми във всяка социална сфера е смисълът на разработването на националното законодателство, на неговото актуализиране, и на контрола по изпълнението му.

В Становище от 09.02.2019 г. детският фонд на ООН - УНИЦЕФ подкрепи усилията за благосъстоянието и равните възможности на децата в България и изработването на Национална стратегия.

Въпроси за самостоятелна работа

1. Представете Вашето мнение за влиянието на улицата върху психиката на децата.
2. Анализирайте отражението на улицата върху семейната среда.
3. Как Вие осмисляте влиянието на улицата като даденост, от които е възможно да се породят социален конфликт?
4. Как според Вас би възникнал социален конфликт по смисъла на представената тема?
5. Как би се разрешил социален конфликт породен от влиянието на улицата?

References:

1. Eybraham Maslou, „Motivatsia i lichnost”, S., izd. „Kibeа”, 2001 g.
2. Eriksan, E., „Identichnost: mladost i kriza”, S., izd. „Nauka i izkustvo“, 1996 g.
3. Norberd Elias, „Kam sotsiogeneza na ponyatiyata tsivilizatsia i kultura”, T. 2., S., UI „Sv. Kliment Ohridski“, 1993 g.
4. Platon, „Darzhavata”, S., izd. „Nauka i izkustvo”, 1974 g.
5. Labryuyer, Zh., „Harakterite na choveka”, S., izd. „G. Bakalov”, 1976 g.
6. Anton Makarenko, „Pedagogicheska poema“, S., izd. „Partizdat“, 1963 g.
7. Yurgen Habermas, „Za Konstitutsiyata na Evropa”, S., izd. „Kritika i humanizam“, 2011 g.
8. Zigmund Bauman, „Globalizatsiyata. Posleditsite za choveka“, S., izd. „Trud“, 2013 g.
9. Stanovishte na UNITsEF относно проект на Natsionalna strategia za deteto 2019-2030 g. v Bulgaria. <https://www.unicef.org/bulgaria>
10. Проект на Natsionalna strategia za deteto 2019-2030 g.
11. Konventsia za pravata na deteto, (Komitet po pravata na deteto), Obsht komentar № 21 ot 21.06.2017 g. https://www.unicef.org/bulgaria/sites/unicef.org.bulgaria/files/2018-09/Convention_commentar_21_Children_in_street_situations_BG.pdf